

**Národný pohotovostný plán
pre prípad podozrenia a výskytu niektorých transmisívnych
spongiformných encefalopatií (TSE) v Slovenskej republike**

Predložil:
prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc.
Hlavný veterinárny lekár SR

Schválil:
Ing. Gabriela Matečná
**Ministerka pôdohospodárstva
a rozvoja vidieka SR**

Bratislava, december 2016

Tento dokument predstavuje Národný pohotovostný plán pre prípad podozrenia a výskytu niektorých transmisívnych spongiformných encefalopatií (TSE) v Slovenskej republike (ďalej len „Pohotovostný plán“).

Na účely tohto dokumentu sa použijú a platia pojmy a definície uvedené v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 999/2001 ktorým sa stanovujú pravidlá prevencie, kontroly a eradikácie niektorých prenosných spongiformných encefalopatií v platnom znení.

Pohotovostný plán je rozdelený do 12 sekcií.

<u>Číslo sekcie</u>	<u>Téma</u>
1.	Definície a poučenie o TSE
2.	Zákonné právomoci
3.	Finančné zabezpečenie
4.	Hierarchia kontrolných orgánov
5.	Národné centrum pre tlmenie chorôb
6.	Kontrola na regionálnej úrovni
7.	Skupina odborníkov pre TSE
8.	Ľudské zdroje
9.	Smernice pre zamestnancov
10.	Diagnostické laboratóriá
11.	Výcvikové programy
12.	Publicita / Informovanie verejnosti o TSE

SEKCIA 1 DEFINÍCIE A POUČENIE O TSE

1.1 Definície

Transmisívne spongiformné encefalopatie (ďalej len „TSE“) sú všetky prenosné (transmisívne) spongiformné encefalopatie s výnimkou tých, ktoré sa vyskytujú u človeka

Bovinná spongiformná encefalopatia (BSE)

BSE je fatálna nervová choroba dospelého HD. Patologické zmeny, epizootológia a spôsob prenosu tohto ochorenia naznačujú, že BSE je jednou zo spongiformných encefalopatií zapríčinených priónmi. Experimentálne bola BSE prenesená na HD parenterálnou a orálnou cestou prostredníctvom nervového tkaniva z postihnutých jedincov. Klinický priebeh je rozmanitý, choroba môže prebiehať až niekoľko rokov.

V januári 2011 Európsky úrad pre bezpečnosť potravín (EFSA) vydal stanovisko k prípadnej epidemiologickej alebo molekulárnej súvislosti medzi TSE u zvierat aj ľudí. V tomto stanovisku EFSA potvrdil, že atypická forma BSE u hovädzieho dobytku L - typ má potenciál byť zoonotická a že jej virulencia u človeka môže byť výrazne vyššia ako u klasickej BSE. Diskriminačné testovania umožňujú rozlišovať medzi klasickou formou BSE a atypickými formami BSE L - typu a BSE H - typu.

Klusavka (Scrapie) (ďalej len „scrapie“)

Scrapie je choroba zaradená medzi TSE postihujúce ovce a kozy. Scrapie môže byť prenesená z jedného zvierat'a na druhé prostredníctvom kontaminovaného prostredia, krmiva alebo z bahnice na jahňa. Manifestačné klinické príznaky choroby sa obvykle objavujú u zvierat vo veku od 2 do 5 rokov nasledovne: opakovaným škriabaním tela, šúchaním si tela o predmety, zmenami v správaní - depresiou, podráždenosťou, agresivitou, chvením a nekoordinovanými pohybmi.

Choroba končí úhynom zvierat'a. Známa existencia prirodzeného výskytu scrapie v populácii domácich oviec počas uplynulých 2 a pol storočia a neúspech mnohých experimentov dokázať epidemiologickú spojitosť medzi scrapie a spongiformnými encefalopatiami u ľudí poskytujú významný dôkaz nízkeho rizika pre ľudí.

Klusavka (Scrapie) – atypická forma (ďalej len „ atypická forma scrapie“)

V roku 1998 bol v Nórsku zaznamenaný výskyt choroby scrapie u oviec označenej ako Nor98, ktorá sa svojím priebehom odlišovala od dovtedy známych foriem scrapie, na základe čoho bola označená ako „atypická“ forma scrapie. Od roku 2002, keď bol v EÚ zavedený aktívny monitoring TSE u malých prežúvavcov boli aj v ďalších krajinách diagnostikované nové prípady atypických foriem scrapie, ktoré sa odlišovali aj od pôvodnej formy Nor98. V súvislosti s touto situáciou bolo potrebné zaviesť jednotné pravidlá pre definovanie rôznych foriem TSE u malých prežúvavcov (*Opinion of the Scientific Panel on Biological Hazards on classification of atypical Transmissible Spongiform Encephalopathy (TSE) cases in Small Ruminants, The EFSA Journal (2005) 276, 1-30*).

V súčasnosti prebieha neustály výskum nových foriem TSE v populácií malých prežúvavcov.

1.2 Zvierat'om podozrivým z nakazenia TSE

Rozumie sa živé, zabité alebo uhynuté zviera, ktoré vykazuje alebo vykazovalo nervové poruchy, alebo progresívne zhoršovanie celkového stavu spojené s narušením centrálného nervového systému a u ktorého informácie získané na základe klinického vyšetrenia, reakcie

na liečbu, vyšetrenia post mortem alebo laboratórne vyšetrenia ante alebo post mortem nedovoľujú stanoviť alternatívnu diagnózu.

Podozrenie na Bovinnú spongiformnú encefalopatiu (BSE) vzniká u HD, u ktorého bol zistený pozitívny výsledok rýchleho testu špecifického pre BSE.

Podozrenie na TSE vzniká u ovce a kozy, u ktorej bol zistený pozitívny výsledok rýchleho testu špecifického pre TSE.

1.3 História a šírenie TSE

Už viac rokov je známe, že sa u ľudí a zvierat nezávisle na sebe vyskytujú rôzne formy TSE. BSE bola u HD zistená v roku 1986 vo Veľkej Británii. V nasledujúcich rokoch bol zistený jej výskyt aj u iných druhov zvierat. Nový variant Creutzfeldt – Jakobovej choroby u ľudí (ďalej len „CJD“) bol popísaný v roku 1996. Hromadná sa dôkazy o tom, že pôvodca BSE u HD je veľmi podobný pôvodcovi nového variantu CJD u ľudí. Od roku 1990 prijalo Európske spoločenstvo (ďalej len „ES“) viacero opatrení na ochranu zdravia ľudí a zvierat proti riziku TSE. Tieto opatrenia sú založené na bezpečnostných ustanoveniach a veterinárnych opatreniach. Vzhľadom na mieru rizika niektorých TSE pre zdravie ľudí a zvierat bolo potrebné prijať a dodržiavať špecifické pravidlá na prevenciu, monitoring, kontrolu, zvládnutie a eradikáciu týchto ochorení.

SEKCIA 2 ZÁKONNÉ PRÁVOMOCI

Kompetentné orgány štátnej správy vo veterinárnej oblasti SR (ďalej len „orgány veterinárnej správy“) majú zákonné právomoci na zabezpečenie účinných, preventívnych, monitorovacích a eradikačných opatrení a uplatňovanie pohotovostného plánu pre TSE.

2.1 Právny rámec pre kontrolu a eradikáciu TSE je obsiahnutý v týchto dokumentoch:

- **Zákon č. 39/2007 Z. z.** o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 39/2007 Z. z.“)
- **Rozhodnutie Rady (EHS) 90/424** z 26. júna 1990 o výdavkoch na veterinárnom úseku v platnom znení (ďalej len „rozhodnutie (EHS) č. 90/424“)
- **Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 999/2001**, ktorým sa stanovujú pravidlá prevencie, kontroly a eradikácie niektorých TSE v platnom znení (ďalej len „nariadenie (ES) č. 999/2001/ES“)
- **Nariadenie Komisie (EÚ) č. 630/2013 z 28. júna 2013**, ktorým sa menia a dopĺňajú prílohy k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 999/2001, ktorým sa stanovujú pravidlá prevencie, kontroly a eradikácie niektorých prenosných spongiformných encefalopatií
- **Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004** ktorým sa ustanovujú osobitné hygienické predpisy pre potraviny živočíšneho pôvodu (ďalej len „nariadenie (ES) č. 853/2004“)
- **Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009** z 21. októbra 2009, ktorým sa ustanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa vedľajších živočíšnych produktov a odvođených produktov určených na ľudskú spotrebu (ďalej len „nariadenie (ES) č. 1069/2009“) a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1774/2002 (nariadenie o vedľajších živočíšnych produktoch)
- **Nariadenie Komisie (EÚ) č. 142/2011** z 25. februára 2011, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009, ktorým sa ustanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa vedľajších živočíšnych produktov

a odvodených produktov určených na ľudskú spotrebu, a ktorým sa vykonáva smernica Rady 97/78/ES, pokiaľ ide o určité vzorky a predmety vyňaté spod povinnosti veterinárnych kontrol na hraniciach podľa danej smernice

- **Grant Komisie (EÚ)**, ktorým sa schvaľujú národné programy a súvisiace finančné prostriedky pre rok 2017
- **Nariadenie Rady (ES) č. 1099/2009 o ochrane zvierat počas usmrcovania** (ďalej len „nariadenie (ES) č. 1099/2009“)
- **Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 432/2012 Z. z.**, ktorým sa ustanovujú požiadavky na ochranu zvierat počas usmrcovania (ďalej len „nariadenie vlády SR č. 432/2012 Z. z.“)
- **Vyhláška MPRV SR č. 18/2012 Z. z.** z 13. januára 2012 o identifikácii a registrácii oviec a kôz v znení vyhlášky MPRV SR č. 49/2015 Z. z. (ďalej len „vyhláška č. 18/2012 Z. z.“)
- **Vyhláška MPRV SR č. 20/2012 Z. z.** z 13. decembra 2012, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o identifikácii a registrácii hovädzieho dobytku v znení vyhlášky MPRV SR č. 50/2015 Z. z. (ďalej len „vyhláška č. 20/2012 Z. z.“)
- **Vyhláška Ministerstva pôdohospodárstva SR č. 372/2007 Z. z.** z 29. júla 2007, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o identifikácii a registrácii HD a o zmene vyhlášky MP SR č. 206/2007 Z. z. o klasifikácii jatočne opracovaných tiel HD, jatočne opracovaných tiel oviec, o odbornej príprave a osvedčení o odbornej spôsobilosti (ďalej len „vyhláška MP SR č. 372/2007 z. z.“)
- **Schéma štátnej pomoci na úhradu škôd** spôsobených usmrtením zvierat v dôsledku nariadeného opatrenia č. XA126/2008, ktorá je zverejnená na internetovej stránke MP SR <http://www.land.gov.sk/sk/index.php?navID=161&id=528> (ďalej len „schéma štátnej pomoci“)
- **Zákon č. 543/2007 Z. z.** z 25. 10.2007 o pôsobnosti orgánov štátnej správy pri poskytovaní podpory v pôdohospodárstve a rozvoji vidieka v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 543/2007 Z. z.“)
- **Nariadenie vlády SR 369/2007 Z. z.** z 8. augusta 2007 o niektorých podporných opatreniach v pôdohospodárstve v znení neskorších predpisov (ďalej len „nariadenie vlády č. 369/2007 Z. z.“)
- **Sadzobník laboratórnej diagnostiky** č. 3539/16-370 vydaný ŠVPS SR platný od 1.1.2017
- **Nariadenie vlády SR č. 107/2008 Z. z.** z 12. marca 2008 o úhrade za vykonanie štátnych veterinárnych činností súkromnými veterinárnymi lekármi (ďalej len „nariadenie vlády č. 107/2008 Z. z.“)
- **Metodický pokyn č. 4/2003 verzia č 2** ŠVPS SR zo dňa 19. 11. 2009 č. 2555/2009-370 na odber vzoriek na laboratórnu diagnostiku TSE a na ochranné opatrenia v laboratóriách pre prácu s materiálom TSE (ďalej len „metodický pokyn ŠVPS SR č. 4/2003“)
- **Usmernenie ŠVPS SR č. 7084/2015-267** z 31.8.2015 o úradných kontrolách na označovanie, odstraňovanie a sledovanie hmotnosti špecifického rizikového materiálu (ŠRM) (ďalej len „usmernenie č. 7084/2015“)
- **Usmernenie ŠVPS SR č. 1622/2/2012-264** z 16.7.2012 – dodržiavanie požiadaviek pri odstraňovaní uhynutých zvierat a potvrdzovanie zvierat na odpisovanie v CEHZ
- **Program prevencie, monitoringu a kontroly** niektorých transmisívnych/prenosných spongiformných encefalopatií (TSE) v Slovenskej republike pre príslušný rok (ďalej len „Program monitoringu TSE“).

2.2 Hlásenie o podozrení z výskytu TSE

Orgán veterinárnej správy – regionálna veterinárna a potravinová správa (ďalej len „RVPS“) nariadi pri podozrení z výskytu TSE opatrenia na zabránenie šírenia choroby, najmä:

- zákaz premiestnenia zvierat,
- obmedzenie uvádzania na trh produktov živočíšneho pôvodu,
- izoláciu zvierat,
- usmrtenie zvierat,
- odstránenie a likvidácia tiel uhynutých a utratených zvierat.

V § 37 ods. 2 zákona č. 39/2007 Z. z. sú stanovené povinnosti pre vlastníkov, držiteľov, sprostredkovateľov, dovozcov, príjemcov zvierat alebo pre iné fyzické osoby alebo právnické osoby, ktoré sú oprávnené disponovať so zvieratami, násadovými vajcami, živočíšnymi produktmi, krmivami alebo živočíšnymi vedľajšími produktami.

Nariadenie (ES) č. 853/2004 ktorým sa ustanovujú osobitné hygienické predpisy pre potraviny živočíšneho pôvodu v prílohe II. oddiele 2 bode 3 stanovuje prevádzkovateľovi (zodpovednému pracovníkovi) na bitúnku povinnosť bezodkladne oznámiť úradnému veterinárnemu lekárovi (veterinárnemu inšpektorovi RVPS) akúkoľvek pochybnosť, týkajúcu sa zdravia zvierat a (takéto podozrivé zviera musí byť prevedené do izolačného koterca). V prípade podozrenia alebo potvrdenia TSE a nariadenia opatrení po potvrdení choroby pozitívnym laboratórnym vyšetrením je cieľom nariadených opatrení eradikovať chorobu.

2.3 Opatrenia pri podozrení

V prípade vyslovenia podozrenia z TSE, RVPS nariadi predbežné opatrenia podľa § 8 ods. 3 písm. e) a v zmysle § 17 ods. 3 zákona č. 39/2007 Z. z., článku 12 nariadenia (ES) č. 999/2001 a prílohy č. 5 – tohto plánu (Operačný manuál pre TSE).

2.4 Opatrenia po potvrdení výskytu choroby TSE

Pokiaľ je výskyt TSE úradne potvrdený, RVPS nariadi opatrenia podľa § 8 ods. 3 písm. e) a § 17 ods. 3 zákona č. 39/2007 Z. z., článku 13 a prílohy VII kapitoly B nariadenia (ES) č. 999/2001 a prílohy č. 5 tohto pohotovostného plánu (Operačný manuál pre TSE).

2.5 Systém hlásenia choroby

Podľa § 18 ods. 1 písm. a) zákona č. 39/2007 Z. z. hlavný veterinárny lekár hlási do 24 hodín priamo Európskej Komisii (ďalej len „EK“) a členským štátom Európskej Únie (ďalej len „EÚ“) každý indexový (primárny) prípad TSE a podľa ods. 2 hlási v prvom pracovnom dni každého týždňa (každý nasledujúci) prípad TSE EK a všetkým členským štátom EÚ.

V zmysle článku 6 ods. 2 nariadenia (ES) č. 999/2001, každý členský štát prostredníctvom Stáleho veterinárneho výboru informuje EK a ostatné členské štáty EÚ o výskyte TSE inej než BSE.

2.6 Asistencia polície

Podľa § 16 zákona č. 39/2007 Z. z. musia príslušníci policajného zboru spolupracovať pri zabránení šírenia choroby a pri jej eradikácii, ak o to orgán veterinárnej správy, veterinárny inšpektor alebo úradný veterinárny lekár požiada.

SEKCIA 3 FINANČNÉ ZABEZPEČENIE

Finančné zabezpečenie eradikácie TSE je realizované na základe platnej legislatívy z týchto zdrojov:

3.1 Z rozpočtu Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (ďalej len „ministerstvo“)

sú poskytované dotácie chovateľom

- podľa zákona č. 543/2007 Z. z. o pôsobnosti orgánov štátnej správy pri poskytovaní podpory v pôdohospodárstve a rozvoji vidieka zo dňa 25. októbra 2007 v znení neskorších predpisov
- podľa nariadenia vlády SR č. 264/2009 Z. z. zo 17. júna 2009 o podporných opatreniach v pôdohospodárstve s účinnosťou od 1. júla 2009
- podľa § 45 zákona č. 39/2007 Z. z., ktorý upravuje úhradu škody vlastníkovi zvierat v dôsledku nariadených opatrení pri výskyte chorôb zvierat
- v súlade so schémou štátnej pomoci

3.2 Z rozpočtu Európskej únie so zreteľom na Zmluvu o založení ES a rozhodnutia (EHS) č. 90/424 a podľa Grantu Komisie, ktorým sa schvaľujú národné programy a súvisiace finančné prostriedky pre príslušný rok.

3.3 Personál

Mzdové náklady zamestnancov orgánov veterinárnej správy, ako aj zamestnancov zamestnaných na dobu určitú pre zabezpečenie plnenia úloh v krízových situáciách, sú kryté zo štátneho rozpočtu SR.

3.4 Materiálne vybavenie a spotrebný materiál RVPS

Náklady na materiálne vybavenie a spotrebný materiál sú kryté z rozpočtových zdrojov RVPS.

3.5 Usmrtenie, odstránenie kadáverov a kontaminovaného materiálu, sanitácia

Vzniknuté náklady hradí majiteľ zvierat a následne v zmysle § 45 zákona č. 39/2007 Z. z. možno majiteľovi zvierat poskytnúť podporu (dotáciu) podľa osobitného predpisu ako úhradu nákladov a strát spôsobených nariadenými opatreniami príslušnou RVPS. Túto podporu poskytuje ministerstvo na základe žiadosti majiteľa zvierat.

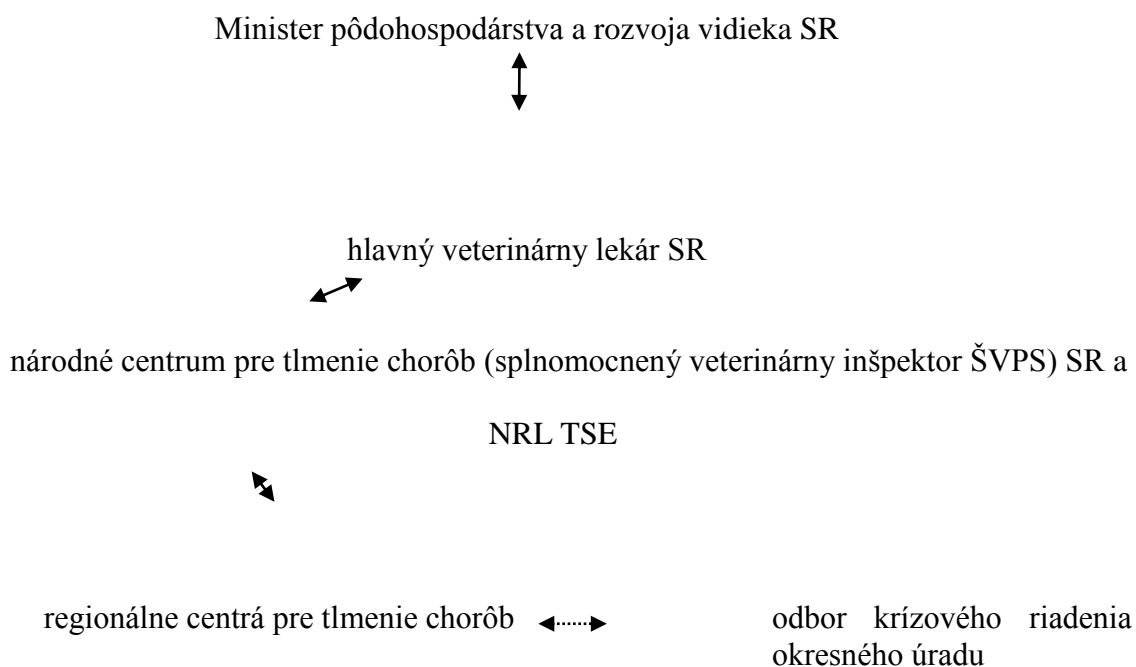
3.6 Vyplatenie odškodnenia

Majiteľovi/chovateľovi zvierat, ktorému vznikla škoda pri eradikácii choroby TSE z dôvodu nariadených opatrení príslušnou RVPS možno poskytnúť podporu podľa § 45 zákona č. 39/2007 Z. z. na základe písomnej žiadosti podanej na ministerstvo.

SEKCIA 4 HIERARCHIA KONTROLNÝCH ORGÁNOV

4.1 Zodpovednosť za kontrolu TSE na území SR má minister ministerstva. Výkonom kontroly je poverený hlavný veterinárny lekár.

- 4.2. Hlavný veterinárny lekár splnomocňuje veterinárneho inšpektora ŠVPS SR (ďalej len „národné centrum“), aby vypracoval a aktualizoval pohotovostný plán pre prípad podozrenia a výskytu TSE.
- 4.3. Ministerstvo schvaľuje a reviduje národný pohotovostný plán, ktorý predkladá ŠVPS SR.
- 4.4. V prípade výskytu TSE bude splnomocnený veterinárny inšpektor ŠVPS SR riadiť všetky činnosti v súlade s príkazmi hlavného veterinárneho lekára.
- 4.5. Regionálne centrá pre tlmenie chorôb (ďalej len „regionálne centrá“) sú zodpovedné za kontrolu TSE v rámci svojho územia.

SEKCIA 5 NÁRODNÉ CENTRUM PRE TLMENIE CHORÔB

Zriaďuje sa až v prípade vypuknutia choroby (podľa závažnosti a rozsahu) na základe rozhodnutia ŠVPS SR – hlavného veterinárneho lekára.

5.1 Hlavný veterinárny lekár s podporou národného centra je zodpovedný za:

- riadenie regionálnych centier pre tlmenie chorôb
- styk s diagnostickými laboratóriami
- zabezpečenie realizácie pohotovostného plánu
- zabezpečenie výcvikových programov a nominovanie pracovníkov pre verejné výcvikové programy

- zabezpečenie osvetových kampaní
- riadenie ostatných orgánov v prípade potvrdenia choroby
- styk s médiami
- informovanie Svetovej organizácie pre zdravie zvierat (ďalej len „OIE“).
- informovanie a styk s EK
- informovanie kompetentnej autority členského štátu v prípade, že zviera (zvieratá) z kohorty je (sú) na území iného štátu
- informovanie kompetentnej autority iného členského štátu EÚ v prípade, že bola TSE potvrdená u zvierat'a (zvierat), ktoré boli dovezené z územia tohto členského štátu EÚ
- mobilná jednotka na usmrcovanie zvierat.

5.2 Hlavný veterinárny lekár je oprávnený v naliehavých prípadoch priamo riadiť každého veterinárneho lekára, ktorý vykonáva odborné veterinárne činnosti na území SR.

5.3 Národné centrum je vybavené:

- potrebným zariadením a materiálom ku komunikácii – telefón, fax, počítač a iné
- mapami a iným materiálom potrebným na riadenie eradikácie prípadu TSE
- mobilná jednotka na usmrcovanie zvierat.

SEKCIA 6 KONTROLA NA REGIONÁLNEJ ÚROVNI

6.1 Za kontrolu výskytu TSE na regionálnej úrovni je zodpovedný regionálny veterinárny lekár v spolupráci s veterinárnym inšpektorom pre zdravie zvierat, ktorý pracuje ako inšpektor (obvykle inšpektor pre zdravie zvierat), ktorý je prostredníctvom regionálneho veterinárneho lekára zodpovedný priamo hlavnému veterinárnemu lekárovi SR.

Umiestnenie centra je také, aby sa personál, ktorý pracuje mimo centra mohol ľahko dostať do každého hospodárstva v rámci oblasti, ktorú má pod kontrolou a vrátiť sa v priebehu dňa (obvykle je to sídlo RVPS alebo niektoré z jeho pracovísk).

Existuje 40 RVPS a ich centier, ktoré sledujú a kontrolujú zdravotný stav zvierat na svojom území. Mapa znázorňuje územie, ktoré pokrýva každé regionálne centrum (príloha č. 3).

6.2 **Regionálne** centrá sú vybavené potrebnými zariadeniami a zásobami, aby mohli okamžite zasiahnuť v prípade podozrenia a potvrdenia prípadu TSE.

Zoznam formulárov a písomností používaných centrami je v prílohe č. 4.

Povinnosti regionálneho centra:

- styk s národným centrom
- zabezpečiť šetrenie v spolupráci so skupinou odborníkov pre TSE
- udržiavať spojenie s Národným referenčným laboratóriom pre TSE (ďalej len „NRL pre TSE“) v súvislosti s odberom a transportom vzoriek
- transport vzoriek do diagnostického laboratória
- úradnú kontrolu nad hospodárstvom a nad všetkými prácami v hospodárstve vrátane ohodnotenia škôd, usmrtenia a odstránenia usmrtených zvierat v prípade eradikácie TSE.

6.3 Regionálne centrum zodpovedá za:

- nariadenie opatrení v prípade zvierat podozrivých z TSE
- nariadenie opatrení v prípade potvrdenia TSE
- úradnú kontrolu nad dezinfekciou a čistením priestorov, materiálu a dopravných prostriedkov
- úradnú kontrolu nad hospodárstvom v zmysle nariadených opatrení
- úradnú kontrolu dodržiavania obmedzenia premiestňovania
- úradnú kontrolu nad usmrcovaním a odstraňovaním usmrtených zvierat
- udržiavanie spojenia s políciou, prevádzkovateľmi potravinárskych podnikov (bitúnky, rozrábky, výrobné...) a spracovateľskými závodmi (kafilériami)
- usporiadanie a zúčastňovanie sa na cvičeniach pre úspešnú eradikáciu prípadov TSE
- implementovanie nariadených opatrení a ochranu životného prostredia.

6.4 Regionálne centrum má takéto zloženie

- epizootologický tím
- administratívny tím
- eradikačný tím, ktorého členom je aj veterinárny inšpektor ochrany zvierat
- kontrolný tím

6.5 Regionálne centrum bude v kontakte s národným centrom.

6.6 Regionálne centrum bude plne podporovať skupinu odborníkov pre TSE pri ich šetrení a bude s ňou v kontakte, aby sa určila správna stratégia eradikácie prípadu TSE.

SEKCIA 7 SKUPINA ODBORNÍKOV PRE TSE

7.1 Skupina odborníkov pre TSE (ďalej len „skupina odborníkov“) s podrobnými znalosťami o TSE je vytvorená v spolupráci s Národným centrom a NRL pre TSE (príloha č. 4).

7.2 Skupina odborníkov má nasledujúce povinnosti:

- v prípade potvrdenia prípadu TSE na základe požiadania spracovať v súčinnosti s regionálnym centrom epizootologické šetrenie a na základe šetrenia vykonanom epizootologickým tímom regionálneho centra a po zhodnotení rizika poskytnúť odborné postupy
- v priebehu eradikácie prípadu TSE sa zaoberať konkrétnymi problémami, tak ako sa objavia a poskytovať rady vedúcemu regionálneho centra
- dopĺňať si odborné znalosti pri zvládnutí naliehavých prípadov znalosti o TSE v rámci SR a rozvíjať nové stratégie kontroly a techniky, ak je to potrebné
- školiť a poskytovať odborné rady ostatnému personálu.

7.3 Skupina odborníkov pre TSE poskytuje pomoc regionálnemu centru pri vypracovaní epizootologickej správy z prípadu TSE, ktorá obsahuje minimálne:

- situáciu v hospodárstve s pozitívnym prípadom TSE
- počet a kategórie zvierat v hospodárstve a ich spôsob chovu
- stanovenie a výber zvierat do kohorty pri BSE
- určenie skupín zvierat u malých prežúvavcoch na vyšetrenie na genotypizáciu pri scrapie
- počet klinicky postihnutých zvierat

- umiestnenie hospodárstva a jeho vzťah s ostatnými hospodárstvami
- premiestňovanie (zvierat, krmív, podstielky, hnoja a živočíšnych produktov) z hospodárstva a do hospodárstva
- šetrenie pôvodu krmiva.

Na základe týchto zistení poskytne vedúci skupiny odborníkov informácie regionálnemu centru a národnému centru o:

- možnom pôvode TSE
- podmienkach k vytvoreniu kohorty
- hospodárstvach, v ktorých je možný výskyt zvierat spadajúcich do kohorty pri BSE
- opatreniach a ich kontrole, ktoré sa musia vykonať za účelom tlmenia choroby a jej eradikácie.

7.4 Skupina odborníkov nie je zodpovedná za usmrtenie a odstraňovanie usmrtených zvierat a iné rutinné opatrenia v hospodárstvach. Tieto úlohy sú povinnosťou regionálneho centra.

SEKCIA 8 ĽUDSKÉ ZDROJE

8.1 SR má dostatok ľudských zdrojov vrátane laboratórneho personálu, zariadenia a infraštruktúry na zabezpečenie rýchlej a efektívnej eradikácie prípadov TSE.

8.2 Regionálne centrum vedie zoznam veterinárnych lekárov a administratívnych pracovníkov, ktorí môžu byť privolaní v prípade potvrdenia TSE.

SEKCIA 9 SMERNICE PRE ZAMESTNANCOV

9.1 Operačný manuálu pre TSE je v prílohe 5.

SEKCIA 10 DIAGNOSTICKÉ LABORATÓRIÁ

10.1 Národné referenčné laboratórium pre TSE (NRL pre TSE)
Pod Drahami 918
960 86 Zvolen

NRL pre TSE plní funkcie a úlohy podľa Prílohy X kapitoly A nariadenia (ES) č. 999/2001.

Existuje systém priamej komunikácie medzi diagnostickým laboratóriom, hlavným veterinárnym lekárom, národným centrom, skupinou odborníkov a regionálnym centrom.

10.1.1 Referenčné laboratórium spoločenstva pre TSE je:

The Veterinary Laboratories Agency
Woodham Lane
New Haw
Addlestone
Surrey KT15 3NB
United Kingdom.

Referenčné laboratórium spoločenstva plní funkcie a úlohy podľa Prílohy X kapitoly B nariadenia (ES) č. 999/2001.

SEKCIA 11 VÝCVIKOVÉ PROGRAMY

11.1 Pre veterinárnych inšpektorov, úradných veterinárnych lekárov, technických asistentov a administratívny pomocný personál orgánov veterinárnej správy je zavedený jednotný program školení pre eradikáciu prípadu TSE.

Školenie pre skupinu odborníkov pre TSE a pre veterinárnych inšpektorov národného centra je v rámci programu kurzov o epidemických ochoreniach v celom ES a zahŕňa patogenézu, klinickú a laboratórnu diagnostiku, epidemiológiu, sledovanie a surveillance, všeobecné a špecifické kontrolné opatrenia.

Tréningové cvičenia pre veterinárnych inšpektorov a ostatných zamestnancov organizuje skupina odborníkov pre TSE.

Tréningový program zahŕňa:

- diagnostiku TSE
- postupy v hospodárstvach s podozrivými a potvrdenými prípadmi TSE
- epizootologické šetrenie
- sledovanie a surveillance
- postupy v národnom centre
- postupy v regionálnych centrách
- ochranu zvierat v čase usmrtenia v hospodárstvach s reštrikčnými opatreniami
- tvorbu a uchovávanie záznamov na všetkých stupňoch
- komunikáciu a hlásenia v rámci organizačnej štruktúry
- funkcie regionálnych centier a skupiny odborníkov pre TSE
- účinný rozhodovací proces
- notifikáciu a postupy publicity.

Úradné školenia sa uskutočňujú pravidelne za účelom podporovania informovanosti a spôsobilosti a s cieľom zabezpečiť, aby novým pracovníkom správy boli na začiatku ich kariéry poskytnuté teoretické a praktické vedomosti o TSE a všetkým pracovníkom aby boli poskytnuté aktuálne informácie v súvislosti s problematikou TSE

11.2 Okrem takýchto pravidelne sa uskutočňovaných úradných školení, sa uskutočňujú v päťročných intervaloch simulačné cvičenia, pohotovostné cvičenia v reálnom čase, ktoré simulujú, pokiaľ možno čo najrealistickejšie postupy eradikácie prípadov TSE.

Efektívnosť každého pohotovostného cvičenia je v reálnom čase vyhodnotená, je pripravená správa a skúsenosti sa využívajú na zdokonalenie plánovania následných výcvikových programov.

SEKCIA 12 PUBLICITA / INFORMOVANIE VEREJNOSTI O TSE

12.1 Zabezpečiť rozsiahlu informovanosť o riziku TSE, o jeho ekonomických dôsledkoch a klinických príznakoch a takto podporiť okamžité hlásenie prvých podozrení prítomnosti choroby a prijatie potrebných opatrení.

1. Prednášky o TSE sú určené pre študentov veterinárskeho a poľnohospodárskeho zamerania a sú im k dispozícii informácie vo forme tlačených materiálov, video alebo CD diskov, kde je popísané klinické ochorenie, jeho epizootológia, postupy hlásenia, opatrenia na tlmenie uplatňované v EÚ, vrátane vyplácania kompenzácií a informácie o nálezovej situácii v EÚ, susedných štátoch, ostatných členských štátoch EÚ a krajinách s ktorými EÚ obchoduje.
2. Doškoľovacie kurzy sa poskytujú veterinárnym lekárom v praxi zameranej na prežúvavce, pracovníkom zamestnaných na bitúnkoch a osobám, ktoré inými spôsobmi môžu prísť do kontaktu s prežúvavcami. Obsah kurzov je podobný obsahu učebných materiálov pripravených pre študentov veterinárskeho a poľnohospodárskeho zamerania.
3. Informačné kampane sú určené pre chovateľov, prevádzkovateľov zberných stredísk zvierat, prevádzkovateľov bitúnkov, inseminátorov a prepravcov zvierat, ktorí navštevujú chovy a v priebehu svojej práce sú v pravidelnom kontakte s vnímavými zvieratami. V kampaniach sa zdôrazňuje riziko TSE, klinické symptómy TSE a nutnosť okamžitého hlásenia, ak je podozrenie z tejto choroby a na možnosť kompenzácií.

PRÍLOHY

1. Národné centrum pre tlmenie chorôb zvierat
2. Skupina odborníkov pre TSE
3. Mapa znázorňujúca územie, ktoré pokrývajú regionálne centrá pre tlmenie chorôb
4. Zoznam formulárov a vzory tlačív a písomností používaných regionálnymi centrami
5. Operačný manuál pre TSE
6. Regionálne centrá pre tlmenie chorôb
7. Vybavenie regionálnych centier pre tlmenie chorôb
8. Vybavenie veterinárneho inšpektora vykonávajúceho šetrenie v hospodárstve s prípadom TSE.

Príloha č. 1

Národné centrum pre tlmenie chorôb zvierat

Jeho zriadenie nariaďuje hlavný veterinárny lekár ŠVPS SR iba v prípade potvrdenia TSE a na základe jej závažnosti a rozsahu.

Štátna veterinárna a potravinová správa SR
Botanická 17
843 12 Bratislava

Tel. : +421 2 602 57 212 fax : +421 2 602 57 242
E-mail : biress@svssr.sk, cvo.SVFA@svps.sk
Vedúci centra: prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc.

Príloha č. 2

Skupina odborníkov pre TSE:

MVDr. Zuzana Tkáčová – ŠVPS SR

MVDr. Zuzana Bajsová – ŠVPS SR

MVDr. Miloš Pastucha – RVPS Poprad

MVDr. Valerián Kvokačka – RVPS Prešov

MVDr. Milan Cikrai – RVPS Banská Bystrica

MVDr. Peter Zima – RVPS Stará Ľubovňa

MVDr. Martin Mikuláš – RVPS Liptovský Mikuláš

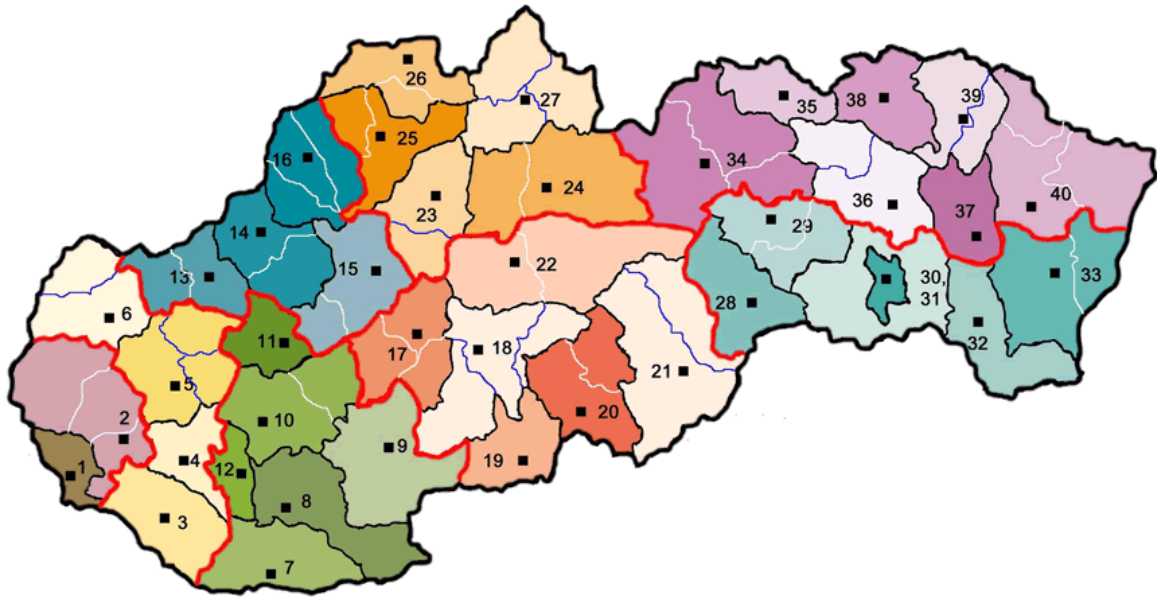
MVDr. Martin Mojžiš – NRL pre TSE, Zvolen

Príloha č. 3

Mapa znázorňujúca územie, ktoré pokrývajú regionálne centrá pre tlmenie chorôb

Tabuľka č. 1 Regionálne centrá

1	Bratislava	14	Trenčín	27	Dolný Kubín
2	Senec	15	Púchov	28	Rožňava
3	Dunajská Streda	16	Prievidza	29	Spišská Nová Ves
4	Galanta	17	Žiar nad Hronom	30	Košice – mesto
5	Trnava	18	Zvolen	31	Košice – okolie
6	Senica	19	Veľký Krtíš	32	Trebišov
7	Komárno	20	Lučenec	33	Michalovce
8	Nové Zámky	21	Rimavská Sobota	34	Poprad
9	Levice	22	Banská Bystrica	35	Stará Ľubovňa
10	Nitra	23	Martin	36	Prešov
11	Topoľčany	24	Liptovský Mikuláš	37	Vranov nad Topľou
12	Šaľa	25	Žilina	38	Bardejov
13	Nové Mesto nad Váhom	26	Čadca	39	Svidník
				40	Humenné

Príloha č. 4

Zoznam formulárov a vzorov tlačív a písomností používaných regionálnymi centrami

Názov vzorov tlačív, písomností – TSE BSE
1. Epizootologické šetrenie BSE pri podozrení
2. Predbežné opatrenia pri podozrení BSE
3. Epizootologické šetrenie BSE po potvrdení
4. Opatrenia po potvrdení BSE
5. Potvrdenie o klinickej prehliadke zvierat (podozrenie)
6. Úradný záznam o usmrtení zvierat a príloha
7. Úradný záznam o priebežnej a záverečnej dezinfekcii
8. Zrušenie opatrení – BSE po splnení
9. Záverečná správa o priebehu TSE
Názov vzorov tlačív, písomností – TSE Scrapie
1. Epizootologické šetrenie - scrapie
2. Predbežné opatrenia – scrapie – pri podozrení z choroby scrapie
3. Opatrenia po potvrdení atypickej formy scrapie
4. Opatrenia po potvrdení klasickej formy scrapie
5. Potvrdenie o klinickej prehliadke zvierat (podozrenie)
6. Úradný záznam o usmrtení zvierat a príloha
7. Opatrenia na vykonanie genotypizácie - scrapie
8. Opatrenia – klasická scrapie na zabitie po genotypizácii z infikovaného chovu
9. Úradný záznam o priebežnej a záverečnej dezinfekcii
10. Zrušenie opatrení po splnení
11. Záverečná správa o priebehu TSE
Názov formulára a písomností
1. Žiadosť na veterinárne laboratórne vyšetrenie TSE
2. Hlásenie o podozrení/ potvrdení z TSE pre ŠVPS SR
3. Hlásenie o epizootologickej situácii po výskyte TSE pre ŠVPS SR (podklad pre OIE)

Uverejnené na www.svssr.sk

Príloha č. 5

Operačný manuál pre TSE

1. Systém hlásenia choroby

Na základe § 37 ods. 2 písm. a) zákona č. 39/2007 Z. z. je vlastník, držiteľ zvierat povinný bezodkladne hlásiť orgánu veterinárnej správy každé podozrenie na chorobu a úhyn zvierat'a a umožniť jeho vyšetrenie.

V prípade jeho porušenia, dopustí sa vlastník, držiteľ podľa § 48 predmetného zákona priestupku a podľa § 50 správneho deliktu.

Podľa § 18 ods. 1 písm. a) zákona č. 39/2007 Z. z. hlavný veterinárny lekár hlási do 24 hodín priamo EK a členským štátom EÚ každý prípad TSE, podľa ods. 2 a hlási v prvom pracovnom dni každého týždňa EK a členským štátom všetky ďalšie prípady TSE.

V zmysle článku 6 nariadenia (ES) č. 999/2001, každý členský štát prostredníctvom Stáleho veterinárneho výboru informuje Komisiu a ostatné členské štáty o výskyte TSE inej než BSE.

2. Predbežné opatrenia v prípade vyslovenia podozrenia z TSE

2.1 Epizootologické šetrenie

Postup šetrenia

Úradný veterinárny lekár – veterinárny inšpektor (ďalej len „veterinárny inšpektor“) príslušnej RVPS:

- a) nariadi chovateľovi/držiteľovi zvierat vykonať súpis všetkých prežúvavcov v hospodárstve podľa ich individuálnych identifikačných čísiel
- b) vykoná epizootologické šetrenie prípadu TSE a
- c) úradný veterinárny lekár vykoná podrobné klinické vyšetrenie všetkých prežúvavcov v hospodárstve.

Veterinárny inšpektor vykonávajúci šetrenie v hospodárstve s podozrením na TSE, musí mať so sebou vybavenie podľa operačného manuálu pre TSE (príloha č.8).

Ak je na hospodárstve podozrenie na TSE u ovce alebo kozy, pre všetky ostatné ovce a kozy z daného hospodárstva platí úradné obmedzenie pohybu až dovtedy, kým nebudú k dispozícii výsledky konfirmačných a diskriminačných vyšetrení.

Veterinárny inšpektor nariadi aby mlieko a mliečne výrobky, ak sú určené na kŕmenie prežúvavcom a pochádzajúce z oviec a kôz z hospodárstva s podozrivým zvierat'om sa môže používať od dátumu, keď sa predpokladá prítomnosť TSE, až do sprístupnenia výsledkov potvrdzujúcich vyšetrení, iba v rámci tohto hospodárstva.

V čase, keď sa vyšetovanie začne a v prípade, že klinické príznaky svedčia na TSE, musí byť okamžite informovaná príslušná RVPS a národné centrum, aby sa mohli urobiť prípravy pre zvládnutie ochorenia.

2.2 Nariadenie opatrení pre premiestňovanie zvierat

Okamžite po príchode do hospodárstva musí veterinárny inšpektor vlastníčkovi alebo držiteľovi zvierat nariadiť opatrenia podľa § 14 ods. 2 písm. zákona č. 39/2007 Z. z.:

- všetky prežúvavce v hospodárstve musia byť umiestnené vo svojich priestoroch, prípadne premiestnené na miesto, kde môžu byť izolované,
- žiadne prežúvavce nesmú vstúpiť na hospodárstvo alebo opustiť hospodárstvo.
- nakladanie s krmivom v prípade klasickej scrapie – obmedziť použitie mlieka a mliečnych výrobkov na kŕmenie na príslušnom hospodárstve.

Vlastník/držiteľ musí byť usmernený, že aj keď veterinárny inšpektor vykoná úradnú inventúru chovu z epizootologických dôvodov, je naďalej povinný viesť evidenciu všetkých prežúvavcov podľa kategórií a ušných čísiel v hospodárstve. Okamžitá úradná kontrola sa týka iba hospodárstva, v ktorom je vyslovené podozrenie na TSE.

Ak existuje oficiálne podozrenie na TSE u HD, oviec a kôz na hospodárstve, na všetok ostatný HD, ovce a kozy z tohto hospodárstva sa vzťahuje úradné obmedzenie premiestňovania až do získania výsledkov konfirmačných (potvrdzujúcich) vyšetrení.

Ak sa však preukáže, že je nepravdepodobné, že hospodárstvo, kde sa zviera nachádzalo v čase podozrenia na TSE, nie je hospodárstvom, kde by sa zviera mohlo nakaziť TSE, príslušný orgán môže rozhodnúť o tom, že úradné obmedzenie premiestňovania sa bude vzťahovať len na zviera podozrivé z TSE.

Pokiaľ veterinárny inšpektor príslušnej RVPS rozhodne, že možnosť ochorenia z TSE nemôže byť vylúčená, je zviera - pokiaľ je ešte nažive – usmrtené a jeho mozog a všetky ostatné tkanivá, ktoré určí veterinárny inšpektor z príslušnej RVPS, sú odobraté a odoslané do NRL TSE k vyšetreniu v súlade s vyšetrovacími metódami stanovenými v čl. 20 nariadenia (ES) č. 999/2001.

Všetky časti tela podozrivého zvierat'a sa musia uchovať pod úradnou kontrolou, kým sa nepotvrdí negatívna diagnóza alebo sa musí zlikvidovať v súlade s nariadením (ES) č. 1069/2009.

Vyššie uvedené opatrenia zostanú v platnosti, kým sa úradne nevytlúči TSE.

Hospodárstvo v ktorom je podozrenie na TSE musí byť uzavreté a strážené, čo zabezpečí vlastník/držiteľ, aby za zabránilo možnému presunu, prípadne odcudzeniu zvierat, ktoré sú v hospodárstve. Toto opatrenie trvá až do ďalšieho písomného opatrenia príslušnej RVPS.

2.3 Epizootologické šetrenie

Epizootologické šetrenie by malo byť vykonané za účelom zistenia:

- obdobia, počas ktorého sa mohlo ochorenie TSE vyskytovať v hospodárstve
- možného pôvodu TSE v hospodárstve a identifikovanie iných hospodárstiev so zvieratami, ktoré sa mohli nakaziť alebo kontaminovať z rovnakého zdroja, predovšetkým krmiva
- zistenie potomstva infikovaného zvierat'a a ich premiestnenie na miesto ich terajšieho výskytu a zistenie dátum (ov) tohto (týchto) premiestnenia (í)
- stanovenia kohorty u HD v zmysle nariadenia (ES) č. 999/2004, „kohorta“ znamená skupinu hovädzieho dobytku, ktorej súčasťou sú:
  - a) zvieratá narodené v tom istom stáde ako postihnutý jedinec hovädzieho dobytku a v priebehu 12 mesiacov predchádzajúcich narodeniu postihnutého jedinca hovädzieho dobytku alebo nasledujúcich po jeho narodení; a

- b) zvieratá, ktoré v priebehu akéhokoľvek obdobia počas prvého roku svojho života boli chované spolu s postihnutým jedincom hovädzieho dobytku v priebehu prvého roku jeho života
- zistenia premiestnenia zvierat z príslušného hospodárstva ak sú zahrnuté do kohorty.

2.4 Klinické vyšetrenie

Pred klinickým vyšetrením zvierat v hospodárstve si úradný veterinárny lekár oblečie ochranný odev a obuv a zabezpečí osobnú dezinfekciu. Ochrana pri práci je zabezpečená tak, ako je stanovená pre bitúnky – spracovateľské závody.

Veterinárny inšpektor pred vyšetrením musí porovnať zoznamy jednotlivých druhov a kategórií zvierat v hospodárstve podľa ich identifikačných čísiel z CEHZ s fyzickým (skutočným) stavom zvierat v hospodárstve:

- hovädzí dobytok: býky, kravy, výkrmový dobytok, mladý chovný dobytok, vysokotelné jalovice, teľatá,
- ovce: bahnice, barany, jarky, jahničky, baránky, jahňatá,
- kozy: capy, kozy, kozľatá.

Je potrebné urobiť podrobné klinické vyšetrenie všetkých zvierat podozrivých z ochorenia na TSE, ako aj iných príznakov ochorenia, nervové poruchy, alebo progresívne zhoršovania celkového stavu spojené s narušením centrálného nervového systému.

Pasúce sa zvieratá by mali byť podľa možností vyšetrené na mieste, kde sa zvyčajne zdržiavajú.

2.5 Odber vzoriek

Odber vzoriek určených na vyšetrenie prítomnosti TSE musí byť vykonaný podľa posledného, aktuálneho vydania Manuálu štandardov na diagnostické testy a vakcíny Medzinárodného úradu pre nákazy (OIE). Vzorky musia byť označené tak, aby identifikovali príslušné zviera. Odber vzoriek zabezpečí veterinárny inšpektor RVPS alebo pracovník NRL TSE.

Na vyšetrenie sa zasiela

- a) **celá hlava** z uhynutého zvierat'a (**s kožou a ušnými známkami**)
  - pri podozrení na TSE (suspektný prípad)

Oddelenie hlavy v hlavovom kĺbe z uhynutého zvierat'a musí byť vykonané tak, aby došlo čo k najmenšiemu množstvu odrezkov mäsa a ďalších tkanív zvierat'a a aby bolo zabránené výtoku telových tekutín do vonkajšieho prostredia.

Šetrné oddelenie hlavy zvierat'a je možné spraviť tak, aby sa dala vzorka na vyšetrenie zvierat'a odobrať cez foramen magnum bez porušenia veľkých krčných vén, artérií, pažeráka a trachei a minimálnej kontaminácie prostredia krvou a obsahom tráviaceho traktu, spôsobom vedenia rezu v dorzálnnej časti hlavy medzi hlavu a prvým krčným stavcom (atlas) – pričom oddeľovací rez najlepšie mäsiarskym nožom sa vedie po tracheu, veľké krčné cievy a pažerák, hlava sa zalomí smerom ventrálnej časti čo najviac a vzorka sa dá pohodlne odobrať.

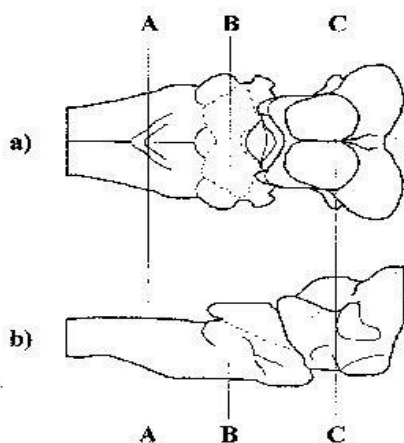
- b) **časť mozgového kmeňa** s neporušenou oblasťou OBEX spolu s časťou predĺženej miechy u hovädzieho dobytku

c) **časť mozgového kmeňa** s neporušenou oblasťou OBEX spolu s časťou predĺženej miechy a malého mozgu (mozoček) u oviec a kôz.

Pri odbere časti mozgového kmeňa s neporušenou oblasťou OBEX cez foramen magnum špeciálnou lyžičkou sa postupuje nasledovne:

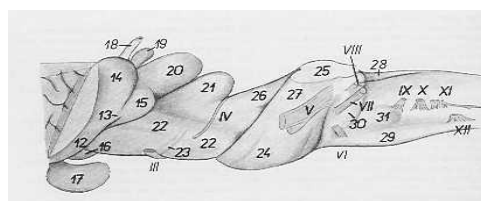
- oddelenú hlavu umiestnime v obrátenej polohe (temennou kosťou smerom dolu)
- manuálne uvoľníme časť miechy, ktorá vyčnieva z obnaženého tylového otvoru od mozgovkej pleny a odstránime prípadné krvné zrazeniny
- vsunieme špeciálnu odberovú lyžičku do priestoru medzi miechou a pevnou plenou v uhle asi 45 ° a zasunieme 7-8 cm smerom dolu a súčasne dopredu rotáciou lyžičky uvoľníme postranné vetvy nervových zväzkov
- narovnaním lyžičky do vodorovnej polohy a pohybom mierne vpred oddelíme potrebnú časť mozgového kmeňa (obrázok 1, 2) a vyberieme vytiahnutím lyžičky
- odoberatý materiál vložíme do prepravnej nádoby.

Vzorky mozgového tkaniva musia byť vybraté tak skoro po smrti, ako je to možné.

Obrázok 1.

Mozgový kmeň po odstránení mozočku z a) dorzálneho, b) laterálneho pohľadu. Odporúčaná úroveň rezov: A-A = úroveň obex, B-B = úroveň pedunculus cerebellaris caudalis, C-C= stredný mozog - úroveň colliculus rostralis (Manual standards for diagnostics tests, OIE, 2000)

Obrázok 2.

Mozgový kmeň z laterálnej strany. 20 - colliculus rostralis, 24 – pons, 27 - Pedunculus cerebellaris caudalis (Popesko: Atlas topografickej anatómie, 1980)

2.6 Odosielanie materiálu a preprava vzoriek

Prepravu vzoriek určených do NRL pre TSE na laboratórne vyšetrenie zabezpečí príslušná RVPS alebo NRL pre TSE.

Vzorky na laboratórne vyšetrenie sa odosielajú bezprostredne po ukončení odberu od určených zvierat.

V prípade zasielania celej hlavy na vyšetrenie sa hlava vloží do nepriepustného obalu a označí identifikačným číslom zvieratá.

Vzorky predĺženej miechy sa vložia do prepravnej nádoby (označenej číslom zvieratá) a do transportného termoboxu s chladiacou vložkou určeného iba pre prepravu mozgového tkaniva určeného na vyšetrenie BSE.

Každú vzorku odoslanú do laboratória musí sprevádzať riadne vyplnená žiadanka na veterinárne laboratórne vyšetrenie TSE. Za riadne vyplnenie žiadanky zodpovedá odosielajúci veterinárny inšpektor príslušnej RVPS.

Na každú vzorku (myslí sa tým na každé jedno zviera) v prípade podozrivých zvierat je potrebné vyplniť samostatnú žiadanku s uvedením, že sa jedná o zviera podozrivé z TSE. Identifikácia oviec a kôz (v zmysle evidencie v CEHZ) musí spĺňať požiadavku dôsledného vystopovania veku, plemena a regiónu pôvodu zvieratá. V prípade podozrenia na TSE postup konzultovať s NRL pre TSE.

V Slovenskej republike je:

Národné referenčné laboratórium pre TSE

Pod Drahami 918

960 86 Zvolen

Telefón/fax: +421 45 5320803 – ústredňa, +421 45 5479718, +421 45 5332486

Email: mojzis@svzv.sk, labtse@svuzv.sk

Tento je spôsobilý vykonávať diagnostiku TSE u vnímavých zvierat (HD, oviec, kôz, farmových zvierat a voľne žijúcich zvieratách) zo vzoriek nervového a lymfatického tkaniva pomocou skriningových imunochemických a konfirmačných metód podľa rozsahu akreditácie uvedeného v prílohe „Osvedčenia o akreditácii č. S-166“ s platnosťou do 2.11.2015, v zmysle prílohy X nariadenia (ES) č. 999/2001.

2.7 Hlásenie národnému centru

Po ukončení predbežného vyšetřovania a odobratí úradných vzoriek, veterinárny inšpektor vyplní predbežné hlásenie a zašle ho faxom alebo e-mailom a nahlási telefonicky národnému centru na ŠVPS SR (e-mail: bires@svps.sk a rajska@svps.sk).

2.8 Činnosť v období do doručenia laboratórných výsledkov

Vlastník/držiteľ, musí byť informovaný o tom, že pokiaľ budú známe výsledky testov, môže súkromný veterinárny lekár navštevovať hospodárstvo a ošetriť v ňom choré zvieratá. Opatrenia uvedené vyššie (bod 2.1, 2.2) zostanú v platnosti, kým sa úradne nevyhlási TSE.

Hospodárstvo v ktorom je podozrenie na TSE musí byť uzavreté a strážené, čo zabezpečí vlastník/držiteľ, aby sa zabránilo možnému presunu, prípadne odcudzeniu zvierat, ktoré sú v hospodárstve. Toto opatrenie trvá až do nariadenia ďalšieho písomného opatrenia príslušnej RVPS.

2.9 Výsledky laboratórneho vyšetrenia

2.9.1 Negatívny výsledok

Ak sú laboratórne výsledky konfirmačných testov negatívne, RVPS nariadené opatrenia môžu byť okamžite písomne zrušené.

2.9.2 Potvrdenie pozitívneho výsledku

Ak výsledky vyšetrenia potvrdia konfirmačnými testami výskyt BSE alebo scrapie postupuje sa ďalej podľa uvedeného v bode 3. operačného manuálu pre TSE.

RVPS zriadi regionálne centrum a informuje ŠVPS SR, ktorá aktivuje podľa potreby skupinu odborníkov.

3. Potvrdenie prípadu TSE

3.1 Hlásenie prípadu TSE

Každý členský štát EÚ pravidelne informuje EK a ostatné členské štáty EÚ o oznámených prípadoch TSE.

Regionálne centrum pripraví pre národné centrum podklady pre hlásenie, ktoré musia obsahovať minimálne nasledovné podrobnosti:

- dátum vzniku podozrenia na TSE
- dátum potvrdenia prípadu TSE
- laboratórne metódy a protokoly použité pre potvrdenie choroby
- hospodárstvo, v ktorom je úradne potvrdené TSE (názov, CEHZ, adresa, súradnice)
- počet prežívavcov každého druhu a kategórie v danom hospodárstve
- počet potvrdených prípadov TSE.

Do 24 hodín od potvrdenia prípadu TSE bude podané hlásenie Medzinárodnému úradu pre nákazy zvierat (ďalej len „OIE“).

Príslušné národné a regionálne veterinárne organizácie budú takisto upovedomené o skutočnosti, že TSE bola úradne potvrdená. Podľa potreby budú urobené vyhlásenia pre médiá.

3.2 Regionálne centrum

Ak je úradne potvrdený prípad TSE, regionálne centrum začne pracovať v čo najrýchlejšom čase a najúčinnším spôsobom.

V regionálnom centre bude k dispozícii mapa územia s vyznačením hospodárstiev so zvieratami, ktoré spadajú do kohorty a označením počtu kusov zvierat.

Veterinárny inšpektor, zodpovedný za chod regionálneho centra, oboznámi zamestnancov regionálneho centra s dosiahnutými výsledkami a s prípadnými problémami.

Veterinárny inšpektor zodpovedný za chod regionálneho centra, každý deň pošle písomné hlásenie do národného centra s dosiahnutými výsledkami pri eradikácii TSE.

3.3 Opatrenia nasledujúce po potvrdení prípadu TSE

1. Pokiaľ je výskyt TSE úradne potvrdený, nariaďa sa bezodkladne nasledujúce opatrenia:

- a) všetky časti tela zvierat'a sa zlikvidujú v súlade s nariadením č. 1069/2009/ES s výnimkou materiálu uchovávaného pre potreby záznamov v súlade s prílohou III kapitola B nariadenia (ES) č. 999/2001 ak ešte nebolo zviera zlikvidované
  - b) vykoná sa šetrenie na určenie všetkých rizikových zvierat v súlade s prílohou VII kapitola B ods. 1 písm. a) nariadenia (ES) č. 999/2001 (v prípade HD) a určia sa zvieratá v kohorte a potomkovia ak sa jedná o kravu potomstvo narodené v období dvoch rokov pred klinickým začiatkom ochorenia alebo po ňom. U oviec (kôz) vykoná sa šetrenie na určenie všetkých rizikových zvierat v súlade s prílohou VII kapitola B ods. 1 písm. b) nariadenia (ES) č. 999/2001 rodičia, pokiaľ je možné ich identifikovať a v prípade samíc všetky embryá, vajíčka a posledné potomstvo zvierat'a, u ktorého bola potvrdená nákaza.
2. Až do zavedenia opatrení uvedených v odseku 1 písm. b) a c) je hospodárstvo, v ktorom sa zviera nachádzalo v dobe, keď bol výskyt TSE potvrdený, umiestnené pod úradnú kontrolu a celkové premiestňovanie zvierat vnímavých k TSE a produktov živočíšneho pôvodu získaných z týchto zvierat z hospodárstva alebo na hospodárstvo podlieha povoleniu príslušného regionálneho centra, so zreteľom na zaistenie okamžitého spätného vyhľadania a identifikácie príslušných zvierat a produktov živočíšneho pôvodu.
3. Majitelia sú za stratu zvierat alebo zlikvidovaných produktov živočíšneho pôvodu v súlade s čl. 12 ods. 1 písm. a) a c) ods. 2 nariadenia (ES) č. 999/2001 na základe písomnej žiadosti (podanej na ministerstvo) majiteľa zvierat odškodnení po splnení a zrušení nariadených opatrení.
4. Vlastník alebo držiteľ zvierat v zmysle § 37 musí spolupracovať s orgánom veterinárnej správy a musí poskytnúť orgánom veterinárnej správy potrebnú osobnú alebo vecnú pomoc a vhodné materiálne a technické podmienky pre vykonanie veterinárnych činností.

3.4 Rozšírenie obmedzení na premiestňovanie zvierat

Ak má veterinárny inšpektor dôkaz, že hospodárstvo, kde sa postihnuté zviera nachádzalo v dobe, keď bol výskyt TSE potvrdený, pravdepodobne nie je hospodárstvom, kde bolo zviera vystavené TSE, môže príslušný úrad rozhodnúť, že aj iné hospodárstva alebo len hospodárstvo, kde bolo zviera vystavené TSE, sú/je umiestnené pod úradnú kontrolu.

3.5 Ocenenie vnímavých zvierat v hospodárstvach s potvrdeným prípadom TSE

Vlastníkovi alebo držiteľovi hospodárstva sú nariadené opatrenia podľa § 8 ods. 3 písm. e) zákona č. 39/2007 Z. z., v ktorých sa mu nariaďa:

- a) vykonať súpis zvierat a zistenie váhy zvierat s ich identifikačnými číslami na hospodárstve, ktoré budú usmrtené
- b) usmrtenie a odstránenie zvierat uvedených v odstavci 3.3 bod 1 písm. a) a b).

4. Eradikácia BSE u HD

V prípade zistenia pozitívneho prípadu na farme veterinárny inšpektor RVPS vykoná na príslušnom hospodárstve:

1. Šetrenie, na základe ktorého sa rozhodne, ktoré zvieratá budú zaradené do kohorty a následne bezpečne utratené v súlade s ustanovením v ods. 6 a následne neškodne zlikvidované/odstránené v schválenom spracovateľskom závode v zmysle nariadenia (ES) č. 1069/2009 pri eradikácii BSE.

2. Dohľadanie zdrojov krmív alebo iného zdroja, ktoré mohlo byť zdrojom infikovania zvierat

- toto šetrenie sa uskutoční vo všetkých stádach, kde bolo pozitívne zviera chované/držané, hlavne za obdobie prvého roku života tohto pozitívneho zvieratá
- jedná sa o krmivá, ktorých súčasťou je bielkovina živočíšneho pôvodu – mliečne krmne zmesi, doplnkové krmne zmesi (ďalej len „DKZ“). Jedná sa o miešarne krmných zmesí, ktoré majú povolenie na zapracovanie živočíšnych bielkovín (rybia múčka, krvné produkty, živočíšne tuky, želatína, dikalcium fostát) obchodné a distribučné sklady, prípravovne krmív a sklady u chovateľa.

2. Definuje sa kohorta ako je uvedené v prílohe I nariadenia (ES) č. 999/2001 ako je uvedené v bode 2.3 tohto manuálu.

Do potravinovej kohorty patria zvieratá, ktoré v priebehu prvého roka života pozitívneho zvieratá boli kŕmené rovnakým krmivom ako pozitívne zviera. Rovnakým krmivom sa myslí iba také krmivo, ktoré obsahuje živočíšnu bielkovinu. Za takéto krmivo možno považovať:

- krmivo, v ktorom na základe šetrenia pravdepodobne bola použitá spracovaná živočíšna bielkovina, rybia múčka, živočíšny tuk, alebo krvné produkty, želatína, dikalcium fostát
- mliečna náhrada, ktorá bola tukovaná živočíšnym tukom. Mliečna náhrada bez použitia živočíšnych tukov, je z hľadiska možného zdroja nakazenia BSE bezpredmetná, nakoľko mlieko je vo vzťahu k BSE nerizikovou potravinou a tým aj krmivom.

V zmysle kapitoly B prílohy VII nariadenia (ES) č. 999/2001, pokiaľ bola BSE potvrdená u samice, musí sa určiť jej potomstvo narodené v období dvoch rokov pred alebo po klinickom začiatku ochorenia na základe epizootologického šetrenia.

5. Eradikácia scrapie

V SR sa po potvrdení TSE a pri eradikácii choroby postupuje presne podľa Prílohy VII a prílohy III a prílohy X nariadenia (ES) č. 999/2001.

Nariadenie (ES) č. 999/2001 ktoré sa priamo uplatňuje v SR je Prílohou č. I tohoto NPP pre TSE.

5.1 Opatrenia na farme po potvrdení prípadu TSE u oviec a kôz

5.1.1 Šetrenie

V prípade potvrdenia pozitívneho prípadu scrapie (klasickej alebo atypickej formy) musí príslušná RVPS na hospodárstve posledného výskytu zvieratá (ovca/koza) vykonať šetrenie.

Šetrením inšpektor RVPS určí „infikované hospodárstvo“ a identifikuje:

- a) všetky prežúvavce okrem oviec a kôz v hospodárstve zvierat'a, u ktorého bola nákaza TSE potvrdená (ďalej len „pozitívne zviera“)
- b) rodičov pozitívneho zvierat'a a pokiaľ je to možné, v prípade samice všetky embryá, vajíčka a posledné potomstvo pozitívneho zvierat'a
- c) všetky ďalšie ovce a kozy na hospodárstve pozitívneho zvierat'a okrem tých, ktoré sú uvedené v písmene b)
- d) možný pôvod choroby TSE a určenie ďalších hospodárstiev, v ktorých sú zvieratá, embryá a vajíčka, ktoré mohli byť infikované nositeľom TSE alebo zvieratá boli vystavené rovnakému krmivu alebo zdroju kontaminácie ako pozitívne zviera
- e) pohyb potenciálne kontaminovaných krmív, iných materiálov (napríklad trus, alebo trusom a výlučkami z infikovaných zvierat kontaminovaná podstielka) alebo akýchkoľvek iných prostriedkov prenosu, ktorými mohol byť pôvodca TSE prenesený do príslušného hospodárstva alebo z príslušného hospodárstva.

Ak existuje dôkaz, že hospodárstvo, na ktorom sa zviera zdržiavalo v čase podozrenia na TSE, pravdepodobne nie je hospodárstvom, v ktorom mohlo byť zviera vystavené chorobe TSE, príslušný orgán môže rozhodnúť, že pod úradnú kontrolu budú na základe šetrenia a podľa dostupných epizootologických informácií zaradené iné hospodárstva (súvisiace hospodárstva) alebo len hospodárstvo, na ktorom došlo k vystaveniu.

Ak bolo šetrením zistené, že sa mlieko a mliečne výrobky z uvedeného chovu používajú na kŕmenie zvierat, RVPS určí povinné obmedzujúce postupy na nakladanie s mliekom a mliečnymi výrobkami pochádzajúce od zvierat v hospodárstve v čase od dátumu potvrdenia prípadu TSE a dátumom ukončenia opatrení, ktoré sa majú vykonať v hospodárstve (nariadené opatrenia na eradikáciu určených zvierat).

5.1.2. Eradikácia

Opatrenia na farme pri potvrdení prípadu TSE u oviec a kôz

Príloha VII k nariadeniu (ES) č. 999/2001 v platnom znení (ďalej len „Príloha VII“) určuje presné postupy po potvrdení choroby TSE v prípadoch keď je:

- A. potvrdená TSE u oviec a kôz a nie je možné vylúčiť BSE**
- B. možné vylúčiť BSE a atypickú scrapie (potvrdená je klasická scrapie)**
- C. potvrdená atypická scrapie.**

RVPS pri vykonávaní epizootologických šetrení a ďalších postupov po potvrdení choroby TSE spolupracuje so skupinou odborníkov pre TSE a podľa pokynov tohoto Pohotovostného plánu.

- A. Postupy v prípade, keď je potvrdená TSE u oviec a kôz a nie je možné vylúčiť BSE**

Bezodkladné usmrtenie a úplná likvidácia všetkých zvierat, embryí a vajíčok zistených na základe šetrenia podľa bodu 5.1.1 písm. b) a c) tohto Pohotovostného plánu a

- **zvieratá usmrtené staršie ako 18 mesiacov musia byť testované na TSE** podľa Prílohy III kapitoly a časti II bode 5 nariadenia (ES) č. 999/2001 v určenom predpísanom počte vzoriek a na základe výberu náhodnej vzorky a v súlade s tabuľkou.
- **určí sa genotyp priónového proteínu** u maximálne do 50 ks
- **mlieko a mliečne výrobky** pochádzajúce zo zvierat, ktoré sa majú zlikvidovať, z obdobia medzi dátumom potvrdenia a dátumom úplnej likvidácie zvierat **musia byť zlikvidované v súlade s čl. 12 nariadenia (ES) č. 1069/2009.**

Po usmrtení a úplnej likvidácii všetkých zvierat sa na hospodárstve uplatňujú požiadavky a postupy sprísneného, intenzívneho monitoringu:

1. testovanie zvierat starších ako 18 mesiacov na TSE (s výnimkou oviec s genotypom ARR/ARR):
  - ktoré boli v hospodárstve chované v čase potvrdenia prípadu TSE a ktoré boli zabitú na ľudskú spotrebu
  - ktoré uhynuli alebo boli usmrtené v hospodárstve, ktoré však neboli usmrtené v rámci kampane na eradikáciu ochorenia
2. obmedzujúcich opatrení týkajúcich sa umiestňovania zvierat, možností používania len určitých plemenných baranov a zárodočných produktov oviec a premiestňovania zvierat).

Podmienky a postupy sprísneného, intenzívneho monitoringu sa uplatňujú aj počas dvoch nasledujúcich rokov od dátumu ukončenia všetkých nariadených opatrení po potvrdení choroby TSE.

Podmienky sprísneného intenzívneho monitoringu sa na hospodárstvo budú naďalej uplatňovať:

- a. **do dňa dosiahnutia statusu ARR/ARR** u všetkých oviec v hospodárstve, ak sa v hospodárstve nechovajú žiadne kozy alebo
- b. **počas obdobia dvoch rokov od dátumu ukončenia všetkých opatrení** (nariadených RVPS na eradikáciu) ak sa v priebehu tohto dvojročného obdobia (okrem atypickej scrapie) nezistí žiadny prípad TSE.
- c. Ak sa počas tohto dvojročného obdobia potvrdí prípad atypickej scrapie, na hospodárstvo sa vzťahujú opatrenia intenzívneho, sprísneného monitoringu určeného po potvrdení atypickej scrapie uvedené v časti C. tohto Pohotovostného plánu.

B. Postupy v prípade, keď je potvrdená TSE u oviec a kôz (klasická scrapie) a keď je možné vylúčiť BSE a atypickú scrapie

Mlieko a mliečne výrobky pochádzajúce zo zvierat, ktoré sa majú zlikvidovať alebo zabiť a ktoré sa nachádzali v hospodárstve medzi dátumom potvrdenia prípadu TSE a dátumom ukončenia nariadených opatrení, ktoré sa majú vykonať v hospodárstve, alebo mlieko a mliečne výrobky, ktoré boli získané z infikovaných čried/stád sa do zrušenia všetkých obmedzujúcich opatrení vrátane obdobia intenzívneho, sprísneného monitoringu nesmú použiť na kŕmenie prežúvavcov okrem kŕmenia prežúvavcov v rámci tohto infikovaného hospodárstva.

Následne uvádzanie takéhoto mlieka a mliečnych výrobkov ako krmiva **pre neprežúvavce na trh sa obmedzuje len na územie SR.**

Obchodný doklad priložený k zásielke (VŽP určené na kŕmenie) takéhoto mlieka a mliečnych výrobkov (VŽP) a obal musia byť jasne označené slovami „nesmie sa použiť na kŕmenie prežúvavcov“.

V hospodárstvach, kde sa chovajú **prežúvavce** je používanie a skladovanie krmív s obsahom takéhoto mlieka a mliečnych výrobkov **zakázané**.

Voľne uložené krmivo obsahujúce takéto mlieko a mliečne výrobky je možné prepravovať dopravnými prostriedkami, ktoré súčasne neprepravujú krmivo pre prežúvavce.

SR pri svojom rozhodovaní o postupoch v rámci eradikácie TSE v prípadoch, kedy je možné vylúčiť BSE uprednostňuje nahradiť usmrtenie a úplnú likvidáciu identifikovaných zvierat podľa bodu 5.1.1 písm. b) a c) tohto Pohotovostného plánu ich zabitím na ľudskú spotrebu pri splnení a dodržiavaní požiadaviek podľa:

- Prílohy VII nariadenia (ES) č. 999/2001
- Programu prevencie, monitoringu a kontroly niektorých transmisívnych spongiformných encefalopatií (TSE) v Slovenskej republike pre daný rok
- Metodického pokynu ŠVPS SR Programu prevencie, monitoringu a kontroly niektorých transmisívnych spongiformných encefalopatií (TSE) v SR pre daný rok.

V prípade, keď je možné **vylúčiť BSE a atypickú scrapie (klasická scrapie)** poskytuje Príloha VII nariadenia (ES) č. 999/2001 tieto možnosti postupov pri eradikácii choroby TSE:

B.1. usmrtenie a úplná likvidácia všetkých zvierat

B.1.1 bezodkladné usmrtenie a úplná likvidácia všetkých zvierat zistených na základe šetrenia podľa bodu 5.1.1 písm. b) a c) a

- **zvieratá usmrtené staršie ako 18 mesiacov musia byť testované na TSE** podľa Prílohy III kapitoly a časti II bode 5 nariadenia (ES) č. 999/2001 v určenom predpísanom počte vzoriek a na základe výberu náhodnej vzorky a v súlade s tabuľkou.
- **určí sa genotyp priónového proteínu** u maximálne do 50 ks

Jahňatám a kozľatám mladším ako tri mesiace je možné udeliť výnimku z okamžitého usmrtenia a úplnej likvidácie, ak sa tieto zabíjajú na ľudskú spotrebu najneskôr vo veku troch mesiacov.

Po usmrtení a úplnej likvidácii všetkých zvierat sa na hospodárstvo uplatňujú podmienky a postupy sprísneného, intenzívneho monitoringu:

1 testovanie zvierat starších ako 18 mesiacov na TSE (s výnimkou oviec s genotypom ARR/ARR):

- ktoré boli v hospodárstve chované v čase potvrdenia prípadu TSE a ktoré boli zabitie na ľudskú spotrebu
- ktoré uhynuli alebo boli usmrtené v hospodárstve, ktoré však neboli usmrtené v rámci kampane na eradikáciu ochorenia

2. obmedzujúcich opatrení týkajúcich sa umiestňovania zvierat, možností používania len určitých plemenných baranov a zárodočných produktov oviec a premiestňovania zvierat):

- umiestňovanie zvierat do tohto hospodárstva na základe genotypu
- podmienky pre používanie na základe genotypu vybranej skupiny plemenných baranov a zárodočných produktov oviec

- podmienky premiestňovania zvierat.

Podmienky a postupy sprísneného, intenzívneho monitoringu sa uplatňujú aj počas nasledujúcich dvoch rokov od dátumu ukončenia všetkých nariadených opatrení po potvrdení choroby TSE.

B.1.2 nahradenie bezodkladného usmrtenia a úplnej likvidácie všetkých zvierat zistených na základe šetrenia ich zabitím na ľudskú spotrebu pri splnení týchto podmienok:

- zvieratá sa môžu zabiť na ľudskú spotrebu *len na bitúnkoch na území SR* a
- všetky tieto zvieratá (zabitú na ľudskú spotrebu) staršie ako 18 mesiacov musia byť testované na TSE.

Všetky zvieratá staršie ako 18 mesiacov ktoré uhynuli alebo boli utratené v nariadených opatrení musia byť testované na TSE.

Po zabití všetkých určených zvierat na ľudskú spotrebu sa na hospodárstvo uplatňujú podmienky a postupy sprísneného, intenzívneho monitoringu:

1. testovanie zvierat starších ako 18 mesiacov na TSE (s výnimkou oviec s genotypom ARR/ARR):
  - ktoré boli v hospodárstve chované v čase potvrdenia prípadu TSE a ktoré boli zabitú na ľudskú spotrebu,
  - ktoré uhynuli alebo boli usmrtené v hospodárstve, ktoré však neboli usmrtené v rámci kampane na eradikáciu ochorenia
2. obmedzujúcich opatrení týkajúcich sa umiestňovania zvierat, možností používania len určitých plemenných baranov a zárodočných produktov oviec a podmienok premiestňovania zvierat):
  - umiestňovanie zvierat do tohto hospodárstva na základe genotypu,
  - podmienky pre používanie na základe genotypu vybranej skupiny plemenných baranov a zárodočných produktov oviec.

Podmienky a postupy sprísneného, intenzívneho monitoringu sa uplatňujú počas ďalších dvoch rokov od dátumu ukončenia všetkých nariadených opatrení po potvrdení choroby TSE.

Podmienky sprísneného intenzívneho monitoringu sa na hospodárstvo budú naďalej uplatňovať:

- a. **do dňa dosiahnutia statusu ARR/ARR** u všetkých oviec v hospodárstve, ak sa v hospodárstve nechovajú žiadne kozy alebo
- b. **počas obdobia dvoch rokov od dátumu ukončenia všetkých opatrení** (nariadených RVPS na eradikáciu) ak sa v priebehu tohto dvojročného obdobia (okrem atypickej scrapie) nezistí žiadny prípad TSE.
- c. Ak sa počas tohto dvojročného obdobia potvrdí prípad atypickej scrapie, na hospodárstvo sa vzťahujú opatrenia intenzívneho, sprísneného monitoringu určeného po potvrdení atypickej scrapie uvedené v časti C. tohto Pohotovostného plánu.

B.2. usmrtenie a úplná likvidácia len vnímavých zvierat

B.2.1 U všetkých oviec prítomných v hospodárstve sa vykoná genotypizácia príónového proteínu, po ktorej nasleduje okamžité usmrtenie a úplná likvidácia všetkých zvierat, embryí a vajícok zistených na základe šetrenia s výnimkou:

- plemenných baranov s genotypom ARR/ARR oviec, nositeľiek aspoň jednej alely ARR, ktoré sú určené výlučne na zabitie na ľudskú spotrebu
- plemenných bahníc, nositeľiek aspoň jednej alely ARR a žiadnej alely VRQ a pokiaľ sú v čase šetrenia plemenné bahnice gravidné, následne vrhnutých jahniat, ak ich genotyp spĺňa požiadavky určené plemenným bahniciam (v tejto zarážke)

V prípade jahniat a kozliat mladších ako tri mesiace, ak sa zabíjajú na ľudskú spotrebu najneskôr vo veku tri mesiace, sa genotypizácia nevykonáva.

Zvieratá staršie ako 18 mesiacov usmrtené na účely likvidácie (na základe výsledkov genotypizácie) sa musia testovať na TSE na základe výberu náhodnej vzorky v súlade s tabuľkou v Prílohe III kapitole a časti II bode 5 nariadenia (ES) č. 999/2001.

B.2.2 nahradenie usmrtenia a úplnej likvidácie všetkých zvierat zistených na základe šetrenia ich zabitím na ľudskú spotrebu pri splnení podmienok:

- zvieratá sa zabijú na ľudskú spotrebu na území SR
- všetky zvieratá staršie ako 18 mesiacov zabitie na ľudskú spotrebu musia byť testované na TSE

Odloženie genotypizácie a následné usmrtenie a úplnú likvidáciu (bod B.2.1) alebo zabitie na ľudskú spotrebu (bod B. 2.2) zvierat zistených na základe šetrenia s výnimkou najviac o tri mesiace

- v prípadoch, keď sa krátko pred začiatkom obdobia bahnennia potvrdí indexový prípad, ak sú bahnice, kozy a ich novorodené mláďatá počas celého obdobia chované oddelene od oviec a kôz z iných hospodárstiev.

Počas tohto najviac trojmesačného obdobia odloženia vykonávania uvedených úkonov musí byť v hospodárstve uplatňované podmienky sprísneného, intenzívneho monitoringu TSE vrátane testovania (s výnimkou oviec s genotypom ARR/ARR) všetkých nasledujúcich zvierat starších ako 18 mesiacov na TSE:

- a) zvieratá, ktoré boli v hospodárstve chované v čase potvrdenia prípadu TSE a ktoré boli zabitie na ľudskú spotrebu a
- b) zvieratá, ktoré uhynuli alebo boli usmrtené v hospodárstve, ktoré však neboli usmrtené v rámci kampane na eradikáciu ochorenia.

Po usmrtení a úplnej likvidácii všetkých zvierat alebo zabití všetkých zvierat na ľudskú spotrebu sa na hospodárstvo uplatňujú podmienky a postupy sprísneného, intenzívneho monitoringu:

1. testovanie zvierat starších ako 18 mesiacov na TSE (s výnimkou oviec s genotypom ARR/ARR):
  - ktoré boli v hospodárstve chované v čase potvrdenia prípadu TSE a ktoré boli zabitie na ľudskú spotrebu,
  - ktoré uhynuli alebo boli usmrtené v hospodárstve, ktoré však neboli usmrtené v rámci kampane na eradikáciu ochorenia

2. obmedzujúcich opatrení týkajúcich sa umiestňovania zvierat, možností používania len určitých plemenných baranov a zárodočných produktov oviec a premiestňovania zvierat):
  - umiestňovanie zvierat do tohto hospodárstva na základe genotypu,
  - podmienky pre používanie na základe genotypu vybranej skupiny plemenných baranov a zárodočných produktov oviec,
  - podmienky premiestňovania zvierat.

Podmienky a postupy sprísneného, intenzívneho monitoringu sa uplatňujú počas dvoch rokov od dátumu ukončenia všetkých nariadených opatrení po potvrdení choroby TSE definované.

Podmienky sprísneného intenzívneho monitoringu sa na hospodárstvo budú naďalej uplatňovať:

- a. **do dňa dosiahnutia statusu ARR/ARR** u všetkých oviec v hospodárstve, ak sa v hospodárstve nechovajú žiadne kozy alebo
- b. **počas obdobia dvoch rokov od dátumu ukončenia všetkých opatrení** (nariadených RVPS na eradikáciu) ak sa v priebehu tohto dvojročného obdobia (okrem atypickej scrapie) nezistí žiadny prípad TSE.
- c. Ak sa počas tohto dvojročného obdobia potvrdí prípad atypickej scrapie, na hospodárstvo sa vzťahujú opatrenia intenzívneho, sprísneného monitoringu určeného po potvrdení atypickej scrapie uvedené v časti C. tohto Pohotovostného plánu.

C. Postupy v prípade, keď je potvrdená atypická scrapie

V prípade potvrdenia atypickej scrapie, platia pre hospodárstvo počas obdobia dvoch nasledujúcich rokov od dátumu zistenia posledného prípadu atypickej scrapie opatrenia sprísneného, intenzívneho monitoringu TSE, podľa ktorých sa **testujú na TSE všetky ovce a kozy staršie ako 18 mesiacov:**

- a) ktoré boli zabitú na ľudskú spotrebu a
- b) ktoré uhynuli alebo boli usmrtené v hospodárstve.

6. Usmrtenie zvierat kohorty HD pri BSE a usmrtenie oviec a kôz pri TSE-scrapie

Podľa článku 13 kapitoly IV a kapitoly A Prílohy VII nariadenia (ES) č. 999/2001 v súlade s nariadenými opatreniami podľa bodu 3. 3 tohto plánu po potvrdení výskytu BSE podľa rozhodnutia Národného centra pre tlmenie chorôb sa pristúpi k usmrteniu zvierat.

Pri usmrcovaní zvierat v rámci eradikácie BSE sa musia dodržiavať požiadavky ustanovené v nariadení Rady (ES) 1099/2009, v nariadení vlády SR č. 432/2012 Z. z. a v Štandardnom operačnom postupe na usmrcovanie zvierat (ďalej len „ŠOP“), súčasťou ktorého je akčný plán.

Pred začatím usmrcovania sa pripraví akčný plán podľa návodu v ŠOP.

Pri usmrcovaní zvierat a súvisiacich úkonoch sa zvieratá ušetria akejkoľvek bolesti, strachu alebo utrpenia, ktorým sa dá vyhnúť. Použitá metóda usmrcovania nesmie vzhľadom na typ nákazy poškodiť mozog.

Pri usmrcovaní zvierat sa odporúča použiť tieto metódy usmrcovania, ktoré sa vykonávajú podľa ŠOP.

- A. Smrtiaca injekcia**
- B. Elektrický prúd použitý v dvoch fázach**
- C. Kombinovaná metóda - omráčenie injekčnou aplikáciou a usmrtenie elektricky**

Smrtiaca injekcia sa používa pri usmrcovaní:

1. malého počtu zvierat, (napr. na pastve)
2. zvierat neschopných pohybu, ktoré sa usmrcujú na mieste
3. rabiátnych zvierat, ktoré sa omráčia pomocou anestetika cez narkotizačnú pušku a letálnou dávkou podanou injekčne priamo, kde zviera leží, alebo je omráčenie pomocou narkotizačnej pušky doplnené elektrickou metódou usmrtenia. (kombinovaná metóda)

Pri aplikácii smrtiacej injekcie musí byť zviera znehybnené, aby sa zaručila bezpečnosť vykonávajúceho personálu. Smrtiacu injekciu aplikuje iba veterinárny lekár v súlade so zákonom o lieku.

Usmrtenie elektrickým prúdom bez vykrvania sa používa pri usmrcovaní väčšieho počtu zvierat. Tento spôsob sa vykoná podľa popísaného postupu v ŠOP.

V rámci epizootologického šetrenia bude potrebné odobrať ďalšie vzorky tkanív v zmysle metodického pokynu ŠVPS SR č. 4/2003 bezprostredne po usmrtení. Inštrukcie v takýchto prípadoch poskytne skupina odborníkov.

7. Likvidácia /odstraňovanie usmrtených zvierat

Na základe nariadených opatrení musia byť usmrtené zvieratá zlikvidované podľa prílohy VII nariadenia (ES) č. 999/2001 a v súlade s nariadením č. 1069/2009/ES. Kadávery zvierat, ktoré sú zaradené do materiálu kategórie 1 musia byť bezpečne zlikvidované odstránené a spracované predpísaným spôsobom v schválenom spracovateľskom závode na materiál kategórie 1.

Konkrétne opatrenia:

- a.** dopravné prostriedky použité na zber a prepravu kadáverov musia byť utesnené, zakryté a označené,
- b.** každý dopravný prostriedok musí byť po vykládke dôkladne očistený a dezinfikovaný,
- c.** dopravné prostriedky sa na ceste z hospodárstva na miesto určenia spracovania likvidácie nebudú zastavovať a budú dodržiavať schválenú prepravnú trasu.

8. Povinnosti riadenia, zabezpečovania a výkonu správnych postupov, ktoré musia byť v SR uplatňované po potvrdení choroby TSE u HD, oviec a kôz vo všetkých prípadoch

RVPS predloží na ŠVPS SR vypracované epizootologické šetrenie.

RVPS na základe epizootologického šetrenia pozitívneho prípadu TSE zašle návrh postupov na eradikáciu v hospodárstve a požiada písomne ŠVPS SR o stanovisko k ďalšiemu postupu.

RVPS zašle na ŠVPS SR písomne žiadosť na vykonanie genotypizácie vybranej skupiny zvierat ak sa jedná o klasickú formu scrapie Prílohou k tejto žiadosti bude na základe šetrenia zoznam určených zvierat s ich identifikačnými ušnými číslami podľa CEHZ, s určením plemena, pohlavia a veku zvierat a informácie o celkovom počte zvierat a o počtoch zvierat podľa vekových kategórií v hospodárstve.

V prípade, kedy je možné vylúčiť BSE a atypickú formu scrapie sa v SR po genotypizácii oviec postupuje presne podľa Prílohy VII, zásad vyradovania zvierat a obmedzení pre zvieratá (presunov, zaraďovania do produkcie a i.) podľa zistených genotypov s osobitným upozornením na vyradovanie a obmedzenia pre zvieratá s genotypom ARQ/ARQ z dôvodu častého výskytu tohoto genotypu u pozitívnych prípadov TSE u oviec v SR.

ŠVPS SR po preskúmaní poskytnutých informácií v doručenej žiadosti a materiálov v prílohe k žiadosti zašle RVPS písomné stanovisko.

RVPS po odbere vzoriek od oviec na genotypizáciu a po doručení výsledkov vyšetrení (z vykonanej genotypizácie) z laboratória, ktoré vykonalo genotypizáciu, spracuje sumárny zoznam vybraných zvierat (oviec) podľa identifikačných ušných čísiel, s uvedením plemena, pohlavia a veku zvierat v mesiacoch a ich genotypom (u samíc uvedie aj počet bahnení a počet potomstva).

9. Ďalšie epizootologické šetrenie

Ďalšie epizootologické šetrenia musia byť vykonané pri každom ďalšom potvrdenom prípade TSE u zvierat už v infikovanom hospodárstve.

RVPS predloží na ŠVPS SR ďalšie epizootologické šetrenie.

10. Čistenie a dezinfekcia

Čistenie a dezinfekcia sa musia začať hneď po usmrtení epizootologickým šetrením určených zvierat na usmrtenie a po ich odstránení z hospodárstva. Veterinárny inšpektor RVPS nariadi tieto činnosti v hospodárstve a následne vykoná úradnú kontrolu nad dodržaním nariadených opatrení vo všetkých fázach operácií čistenia a dezinfekcie.

11. Sledovanie premiestňovania

V celej SR sa používa štandardizovaný systém možného sledovania na základe povinných hlásení do systému CEHZ a vystavovania sprievodných dokladov na premiestnenie zvierat príslušnou RVPS.

12. Opatrenia pri potvrdení TSE na bitúnku

Pri potvrdení TSE RVPS nariadi opatrenia pre prevádzkovateľa potravinárskeho podniku (ďalej len „PPP“) v zmysle § 8 ods. 3 písm. e) zákona č. 39/2007 Z. z. a podľa prílohy III nariadenia (ES) č. 999/2001:

- nariadi likvidáciu všetkých živočíšnych produktov, vrátane kože, kopýt, vnútorností zo zvierat, u ktorých bola potvrdená TSE, ktoré boli pozastavené do doručenia výsledkov laboratórneho vyšetrenia

- nariadi likvidáciu živočíšnych produktov vrátane kože z jedného zvierat'a pred a dvoch zvierat nasledujúcich po pozitívnom kuse na BSE
- nariadi ich likvidáciu v schválenom spracovateľskom závode na spracovanie materiálu kategórie 1
  - nariadi očistu a dezinfekciu priestorov a zariadení kde boli živočíšne vedľajšie produkty (ďalej len „VŽP“) z pozitívneho zvierat'a skladované alebo bolo s nimi manipulované
  - podľa okolností a podmienok môže RVPS v rámci opatrení nariadiť aj iné nevyhnutné opatrenia.

13. Laboratórna diagnostika

Vyšetrenie vzoriek v rámci monitoringu TSE vykonáva NRL pre TSE. Úradné vzorky savyšetrujú podľa prílohy č. X nariadenia (ES) č. 999/2001, v ktorej sú stanovené pravidlá pre odoberanie vzoriek a laboratórne skúšky.

13.1 Pre vyšetrenie vzoriek na TSE je možné použiť len metódy a testy podľa prílohy X nariadenia (ES) č. 999/2001

NRL TSE vedie databázu, ktorá obsahuje nasledovné informácie:

- a) registračné čísla všetkých hospodárstiev (fariem) zaradených do programu (CEHZ) s uvedením plemena a počtu zvierat,
- b) identifikačné čísla individuálnych zvierat, od ktorých bola odobratá vzorka,
- c) výsledky laboratórných testov na TSE.

NRL pre TSE vedie a je zodpovedné za národnú databázu vykonaných genotypizácií. Poskytuje údaje o vykonaných testov ŠVPS SR a EÚ v zmysle nariadenia (ES) č. 1974/2005. Vyšetrenie vzoriek na genotypizáciu vykonáva NRL pre TSE VÚ Zvolen a Štátny veterinárny a potravinový ústav Dolný Kubín (VPÚ Dolný Kubín).

13.2 Oznamovanie a potvrdenie laboratórných výsledkov vyšetrení

Negatívny výsledok vyšetrenia laboratórium oznámi príslušnej RVPS telefonicky, v písomnej forme faxom alebo mailom.

Dubiózny alebo pozitívny výsledok vyšetrenia na TSE získaný ktoroukoľvek schválenou metódou nahlási laboratórium okamžite na príslušnú RVPS, ktorá odobrala a odoslala vzorku a na ŠVPS SR (telefónom, faxom, e-mailom).

Každý dubiózny alebo pozitívny výsledok vyšetrenia TSE musí byť pred definitívnym rozhodnutím potvrdený vyšetrením vzorky v NRL pre TSE

NRL pre TSE všetky dubiözne, pozitívne a potvrdzujúce výsledky vyšetrenia okamžite oznámi príslušnej RVPS, ktorá odoslala vzorku a na ŠVPS SR.

13.3 Nakladanie s vedľajšími živočíšnymi produktmi

V zmysle nariadenia (ES) č. 1069/2009 musia byť všetky VŽP bezpečne likvidované stanoveným spôsobom.

Vzorky CNS musia byť uschované do doby zistenia výsledkov vyšetrenia. V prípade negatívneho výsledku je biologický materiál separovaný a likvidovaný v určenom spracovateľskom závode ako špecifický rizikový materiál (ďalej len „ŠRM“). Pozitívny biologický materiál je likvidovaný spálením za stanovených podmienok. Jednorazové pracovné pomôcky, plastový materiál a ochranné oblečenie sú likvidované spálením.

Nádobky obsahujúce vzorky biologického materiálu sú inaktivované v autokláve pri teplote 134°C po dobu min. 20 minút a následne spálené. Tekutý odpad musí byť odoberaný do zvláštnych nádob a dekontaminovaný roztokom 1M p. a. hydroxidom sodným (40g NaOH/ 1000 ml H₂O) po dobu 2 hodín. Všetky chemikálie a dezinfekčné prostriedky musia byť odstraňované podľa schváleného programu odpadového hospodárstva v zmysle zákona č. 223/2001 o odpadoch.

14. Dezinfekcia

Na dezinfekciu sa použijú registrované prípravky schválené ŠVPS SR pre tento účel.

15. Zrušenie nariadených opatrení

Pred termínom plánovaného zrušenia nariadených opatrení v infikovanom chove (obdobia eradikácie a sprísneného monitoringu) RVPS vykoná **úradnú kontrolu na mieste v hospodárstve/chove a z** vykonanej úradnej kontroly inšpektor RVPS, ktorý úradnú kontrolu vykonal vypracuje **úradný záznam z veterinárnej kontroly** (musí byť vyplnený v zmysle predlohy tlačiva a musí mať pridelené a v dokumente vyznačené číslo jednania „Č. j.“ a vypísaný korešpondujúci dátum vystavenia úradného záznamu).

V prípade, keď boli splnené všetky nariadené opatrenia z dôvodu podozrenia, alebo výskytu choroby TSE, RVPS zruší nariadené opatrenia v zmysle zákona 39/2007 Z. z.

16. Archivácia záznamov

1. RVPS uchováva po dobu siedmich rokov evidenciu a výsledky o:

- a) počte, druhoch a kategorizácii zvierat, podliehajúcich obmedzeniam premiestňovania
- b) počte a výsledkoch klinických a epizootologických šetrení
- c) počte a výsledkoch laboratórnych vyšetrení
- d) počte, identite a pôvode zvierat, od ktorých boli odobraté vzorky v rámci programov monitoringu a aj údaje o veku, plemene a anamnéze
- e) genotypizácii oviec na vnímavosť alebo rezistenciu scrapie
- f) počte brakovaných oviec z dôvodu chronického chradnutia, vek, klinické príznaky každého laboratórne vyšetreného zvieratá
- g) nariadené opatrenia
- h) dokumenty o preprave zvierat (sprievodné doklady).

2. NRL pre TSE poverené vyšetrovaním musí sedem rokov uchovávať (archivovať) všetky záznamy vyšetrení v samostatných pracovných knihách, obzvlášť laboratórne protokoly (pracovné zošity), parafínové bločky a fotografie metódy Western blot.

17. Informácie a údaje

- Skupina odborníkov zhromažďuje všetky informácie o epidemiologickom šetrení a poskytuje ich regionálnemu a národnému centru.

V prípade, že existuje riziko TSE zasahujúce na územie iného členského štátu, národné centrum informuje o výskyte TSE kompetentnú autoritu príslušného členského štátu.

- Informácie a údaje na regionálnej úrovni zhromažďuje a vyhodnocuje každý epizootologický tím v regionálnom centre podľa úloh a správy sa predkladajú vedúcemu regionálneho centra, ktorý zodpovedná za:

- prípravu informácií médiám
- prípravu info faxov
- organizáciu stretnutí – súkromní veterinárni lekári, chovatelia, spotrebitelia
- organizáciu denných porád, diskusií na úrovni regionálneho centra.

Vedúci regionálneho centra je zodpovedný za denné správy zasielané do národného centra o novom vývoji v oblasti.

Príloha č. 6

Regionálne centrá pre tlmenie chorôb

Zloženie

Vedúci centra

Tímy

- epizootologický
- administratívny
- eradikačný
- kontrolný

Epizootologický tím:

základné úlohy:

- zaznamenávanie faktov
- klinické vyšetovanie
- epizootologické šetrenie
- príprava podrobnej správy o epizootologickej situácii
- zhodnotenie epidemiologických údajov
- návrh opatrení

Administratívny tím:

základné úlohy:

- administratívne vymedzenie hospodárstva
- zaznamenávanie údajov o zvieratách
- vydávanie opatrení, písomností a tlačív, ich evidencia a zakladanie

Eradikačný tím:

základné úlohy:

- oceňovanie zvierat
- usmrtenie zvierat
- odber vzoriek
- odstránenia zvierat, krmiva a materiálov
- čistenie a dezinfekcia zariadení a priestorov
- kontrola dezinfekcie

Kontrolný tím:

základné úlohy:

- kontrola dodržiavania nariadených opatrení

Príloha č. 7

Vybavenie regionálnych centier pre tlmenie chorôb

Centrá dočasne zriadené pri RVPS majú k dispozícii:

- fotokopírka, scanner, fax, PC, mobilné pripojenie na internet, notebook a pod.
- telefónne a faxové spojenie, PC, aspoň jedna linka vyhradená pre komunikáciu s národným centrom
- systém zakladania údajov - elektronické spracovávanie
- mapy územia spádovej oblasti
- ochranné odevy
- dezinfekčné prípravky, detergenčné prípravky a mydlá
- pitevné a vzorkovacie súpravy, odberové súpravy materiálu k vyšetreniu

Príloha č. 8

Vybavenie veterinárneho inšpektora vykonávajúceho šetrenie v hospodárstve s prípadom TSE

Veterinárny inšpektor musí mať so sebou vybavenie

- Vzorkovacie lyžičky – pre HD, pre ovce, kozy
- Vzorkovnice
- Etikety na označovanie vzoriek
- Žiadanky
- Igelitové vrecká
- Pero, fix
- Chirurgické nožnice, nôž
- Pomôcky na fixáciu zvierat
- Prípravok na usmrtenie zvierat
- Prípravok na skľudnenie zvierat
- Ihly, striekačky
- Prenosné chladničky s chladiacimi vložkami
- Pracovné oblečenie a ochranné prostriedky (ochranný štít, respirátor)